

„Eesti keele käsiraamat“ 2020

Mati Ereli, Tiiu Ereli ja Kristiina Rossi „Eesti keele käsiraamat“, tuntud ka kui EKK, on varem ilmunud kolmes trükis aastatel 1997, 2000 ja 2007. Juba siis tegid autorid 2. ja 3. trüki eel parandusi ja täiendusi. Kui aga 1. trüki tegemisest möödus juba üle kahe aastakümne, tuli autoreil ette võtta EKK kõigi peatükkide põhjalikum uuendamine.

Käsiraamatul on kaks ülesannet. Ühelt poolt pakub see üldharivaid teadmisi eesti kirjakeele grammatika ja sõnavara ehituse kohta. EKK ei ole teadusväljaanne, kuid peab arvestama eesti keele uurimise uusi tulemusi. Kahe kümnendiga on teadus jõudsalt edasi liikunud: on ilmunud „Eesti keele varamu“ sarja paksud köited kirjakeele häälde, sõnamuutmise, sõnamoodustuse ja lausemoodustuse kohta ning ilmumas neid kokku võttev teaduslik „Eesti grammatika“, leksikoloogias on lisandunud hulk sõnaraamatuid ja sõnavara eri osade käsitlusi. Seega oli EKK autoreil palju uut, mida võimalikult lihtsalt ja tavakasutajale tarbetuid üksikasju vältides raamatusse sisse kirjutada.

Teiselt poolt tahab käsiraamat olla praktiline abivahend kirjakeele korrektseks kasutamiseks. Seetõttu on EKK võrreldes „Eesti keele varamu“ keelt kirjeldavate köidetega normatiivne. Kõik EKK trükid on olnud kooskõlas eesti keele instituudi uusima keelekorraldussõnaraamatuga – kõnesoleva uuendatud väljaande puhul on selleks „Eesti õigekeelsussõnaraamat 05 2018“. Aga loomulikult peab ka kirjakeele normi juhatamine toetuma kõigele uuele, mida pakub keeleanuurimine ning mis on EKK autoreile nähtunud keele muutumise jälgimisest (nt sõnavara liikumine, suulise keelekasutuse mõju kirjalikule keelele).

Muudatustest „Eesti keele käsiraamatu“ uuendatud trükis.

Sissejuhatuses on välja vahetatud senine murrete liigendus uue vastu, täiendatud eesti keele kirjeldamise lugu ning uuest grammatikast lähtudes käsitletud uut moodi vormimoodustuse ja sõnamoodustuse vahekorda.

Ortograafias on arvestatud otsuseid ja soovitusi, mida on viimase pooleteisekümne aasta jooksul teinud emakeele seltsi keeleteoimkond ning ÕS 2013 ja 2018 koostajad. Näiteks võõrsõnade õigekirjas, kohtade ja isikute kujundlike nimetuste algustähes, ajaloosündmuste nimetamisel, tuletatud arvsõnade kokku-lahkukirjutuses, ühend- ja väljendverbidest moodustatud käänd- ja määrsõnade kokku-lahkukirjutuses jpm. Näites- tikus on palju väljavahetusi praegu aktuaalsete keelendite vastu.

Vormimoodustus annab morfoloogiliste kategooriate tähenduste ja funktsioonide senisest täpsema kirjelduse ning kajastab muudatusi sõnade normipärasest tüübikuuluvuses. Lisatud on reeglid viimasel ajal üha enam leviva kohanimede lühikese sisseütleva vormi kirjeldamiseks.

Sõnamoodustuses on põhistruktuur ja kirjeldusviis jäänud endiseks, kuid peaaegu igas osas on uuele grammatikale tuginevaid sisulisi muutusi, muidugi on esitatud rohkesti uusi tuletisi ja liitsõnu, nende moodustusviisi ära näidates.

Süntaksis on muudatusi enamikus osades – suuremaid või väiksemaid sisulisi ja terminoloogilisi muudatusi uuest grammatikast lähtudes, soovitusi paremaks keelekasutuseks ning õigekeelsustäiendusi. Suurel määral muudetud on näiteks eituse, küsilause, asenduse, väljajätu, rinnastuse, lisandi, relatiivlause, lauselühendi peatükid.

Leksikoloogias on arvestatud viimase pooleteise kümnendi jooksul valminud suuri sõnavarauurimusi ja sõnaraamatuid (etümoloogia- sõnaraamat, seletussõnaraamatu uus väljaanne, fraseoloogiasõnaraamat, oskussõnastikud, ÕSid, võõrsõnade leksikon jpm) ning keelecorpuste andmeid. Sõnavara muutumine on olnud eriti kiire ning see on tinginud peatüki struktuuri samaks jättes hulga osade uue sisu (nt sõnavara päritolu, neologismid, leksikaalsed suhted, fraseoloogia, onomastika, leksikograafia) ning muude osade uuendamise.

Loodame, et meie raamat annab teada mõndagi uut kõigile, kes tahavad eesti keelt paremini tundma õppida, kõigile, kes tahavad kirjutada ja rääkida head eesti keelt.

Autorid